

הלכות לולב סימן תרמ"ט

באר הגולה קכב

ל רמב"ם שם
מ הר"ן שם נ טור
בשם הראב"ד וכן
הכרע בה"ת יוסף

ואילף, (מא) ומת'ר אז לכתחלה (מב) לאכל ממנו מיום שני ואילף ולצאת ידי מצוה עם (מג) הנשאר (כ"ב בשם הראש"ה), אלא שאין שנינו אנו בקיאי בתנאים, כדלעיל בסוף סימן תרל"ח בהג"ה. ל'הפסול (מד) שהוא משום עבודת כוכבים, או מפני (מה) שאותו אתרוג אסור באכילה, או מפני (מו) שאינם מינים, או שהם (מז) חסרים השעור, בין ביום-טוב ראשון בין בשאר ימים פסול (מח) [וחזו"ת (י"ב) (י"ג) ופוסלת (מט) כל שבעת העמים] (וכינו ירוחם נ"ח ח"ג ור"ן פ' לולב הגזול). כ'העושים שני ימים טובים, * פסולי ראשון נוטלין בשני אכל ברוכי (נ) לא מברכינן (ואם יש לחברו לולב ואתרוג בשר (נא) יברך על של חברו (יג) מדעתו (ד"ע): ו (נב) יבשעת הדחק שאין נמצא בשר,

באר היטב

המאוס פסול, ע"ש: (י"ב) פוסלת ע"ש: כתב להלכה להקל בחזו"ת בשאר ימים, ע"ש: (י"ג) מדעתו. פ"י יסמן לו במתנה בענין דמהני

שערי תשובה

וביר"ד סימן קד, ועין בספרי שו"ת בית-אפרים סימן נח וסימן נט בענין זה: [י"ג פוסלת. עכ"ט. ועין בשם מ"ח בה"ת והנה"ש שהקשה דה"ל ליקיא

באר הלכה

בלא ספק וגם ביום ראשון. * פסולי ראשון נוטלין בשני אכל ברוכי וכו'. והוא הדין בשאול בשני אין לברך עליו ואל"ה רבה הפרי-מגדים בסימן תרנ"ח וכן כתב בברכי-יוסף וכן משמע מדברי הרמ"א לקמה וכן מוכח ברובנו יתום ויבול-בו, והעולם אין נוטרוס בזה. בכורי יעקב:]

משנה ברורה

שאינו בודל ממנו (ל"ח) מבין-השמשות של ליל שני ואילף⁶⁷: (מא) ומת'ר אז לכתחלה. ורצה לומר, דאי לא התנה אינו נשאי לאכל ממנו אפלו בכל ימי החג, פ"ן דאתקצאי בבין-השמשות של יום ראשון⁶⁹. ואם הפריש לכתחלה ליום שני, דעת הפג"ן

אברהם בשם הרא"ש דמת'ר לאכל אפלו בלא תנאי, רק שישאיר השעור הראוי לאתרוג, דלא אמרינן אתקצאי רק השעור הראוי לאתרוג ולא יותר. (לט) ויש אומרים דאפלו הפריש ליום שני אמרינן דאתקצאי כל האתרוג, ואסור לאכל ממנו אם לא שהתנה מתחלה⁷⁰, וכן הסכים הג"ר בבאורו: (מב) לאכל ממנו וכו' ולצאת וכו'. פרוש, לאכל (מ) ביום שני ולצאת בו ביום שליש⁷¹, דהא אסור לאכל קדם נטילה, כדלקמן בסימן תרנ"ב: (מג) הנשאר. כתב הר"ן, דנאך בנשפתי רבו, דשמו עליו, הא לאו הכי לאו אתרוג מקרי, ואתרוג אמר רחמנא ולא חצי אתרוג, אכל בפסקי מהרא"י משמע דאפלו לא נשאר בו אלא מעוטו סגי ביום שני⁷² [ד"מ], ובלבד שיהא נשאר שעור ביצה, כמבאר לעיל בסוף סימן תרמ"ח. ועין בפ"ח⁷³: (מד) שהוא משום עבודת גלולים. כגון באשפה של ישראל, וכנ"ל בסעיף ג, עין שם השעם במשנה ברורה: (מה) שאותו אתרוג אסור באכילה. משמע אף-על-פי שמת'ר (מ"ח) במתנה, כגון של טבל⁷⁴, פ"ן דאסור (מ"ט) באכילה⁷⁵ פסול כל שבעה⁷⁶, וכל-שכן (מ"א) אתרוג של ערלה⁷⁷ ושל תרומה טמאה⁷⁸ דעומדים לשרפה דפסול כל שבעה⁷⁹. וערלת חוצה לארץ (מ"ב) בשר אפלו ביום ראשון⁸⁰. אתרוג של דמאי (מ"ה) בשר⁸¹. ואתרוג (מו) שנקטר ממתנת בליעת אסור, (מז) כגון שנפל מקצתו לחוף חלב רותח, (מח) יש להחמיר שלא לצאת בו ביום ראשון, אכל בשאר הימים יש להקל⁸² פ"ן שאין אסורו מחמת עצמ⁸³: (מו) שאינם מינים. כגון (מט) ה"ס שוטה בסימן תרמו, וצפצפה בסימן תרמ"ז, (נ) ואתרוג המרובב: (מז) חסרים השעור. דאך דמבאר לעיל דחסר בשר בשאר יומי, מכל מקום צריך (נ"א) שישאר בכל אחד כשעורו: (מח) ווחזו"ת פוסלת וכו'⁸⁵. זהו (נ"ב) רק לדעת המחמירים בהדר כל שבעה, אכל לדעת המחבר שהעתיק לשון הרמב"ם, גם בהדר אינו פוסל אלא ביום ראשון בלבד; והנה לה לכתב בלשון ויש אומרים, אלא שכן דרכו בכמה מקומות, וכן מה שכתב בהג"ה למעלה אכל יבש או מנמר שפסול כל שבעה, הוא גמ"כ אזיל לשיטתו שמחמיר בהדר כל שבעה, אכל לדעת המחבר שהעתיק לשון הרמב"ם, גם ביבש ומנמר אינו פסול אלא ביום ראשון בלבד: (מט) כל שבעת הימים. ובשעת (נ"ג) הדחק יש לסמוך להקל בחזו"ת בשאר ימים, פ"ן דבשאר ימים אין חיוב נטילה אלא מדרבנן: (נ) לא מברכינן. דיש דעות בפוסקים, דכ"ן דאנו עושין משום ספקא דיומי⁸⁶, אפשר דיינו בראשון, או דכ"ן דאנו בקיאיין בקביעא דתריחא דיינו בשאר ימים⁸⁷, לכן נוטלין (נ"ד) בן-ליקא אחר ולא מברכינן⁸⁸. ואף כדלכ"ל אחר גם ביום ראשון נוטלין אין מברכיין, כמבאר לקמה בסעיף ו, (נ"ה) שם מורי בליקא אחר כ"ל, וכאן מורי שיש בנמצא על-ידי טרח, ונאך משמע ל' דבשני אין זריח לטרח: (נ"א) יברך על של חברו מדעתו. פרוש, יתן לו במתנה בענין דמהני אפלו ביום ראשון, אכל שלא מדעתו, אף-על-פי שכתב לעיל דמת'ר דתריחא לה לאיניש למעבד מצוה בממונה, מכל מקום לה עדיף משאול, ופסול ביום-טוב ראשון, וגם בשני מספק, ועל-פ"ן יתן לו במתנה ולא בתורת שאלה. וכתב הפג"ן-אברהם בשם הדרכי-משה, דאחר-כך יטל את זה, (נ"ו) ורצה לומר, על של חברו שקבל במתנה יברך, ואחר-כך יטל שלו להלל והושענא: ו (נ"ז) בשעת הדחק וכו'. ולא מקרי שעת הדחק אלא-אם-כ"ן אין בכל העיר ארבעה מינים כשרים, (נ"ח) אכל אם יש לחברו, אף שהוא לא יכול למצא, לא מקרי זה שעת הדחק, אלא צריך לטרוס ולברך על של חברו אם יתן לו,

שער הציצין

(ל"ח) אכל לא מהני כשיאמר 'מיום שני ואילף', כדכ"ן שייכנס תחלת היום בלי תנאי שוב אתקצאי כל היום [אחרונים]: (ל"ט) הריטב"א וכל הפוסקים הסובין דאפלו בעצי סבה הכשר הכל אפלו ביותר מקדי הקשר סבה, וכל-שכן כאן דהוא גוף אחד: (מ) מגן-אברהם: (מ"א) דהרמב"ם מנה פסק' ח הלכה ב ערלה ותרומה טמאה וטבל, וקאמר השי"ת זה ללכל כל הני שמתנה מקדם: (מ"ב) אכל דעת התוספות, דאוחן שאין בהם משום אסורי תנאה מפר' ביום-טוב שני: (מ"ג) כזה גם התוספות מודה דקאיאת שם בדבריהם כהנ"א, וכתב תמה וחתמ'משה על הפג"ן-אברהם שכתב בהפ"ק על שם: (מ"ד) מגן-אברהם ואל"ה רבה: (מ"ה) מגן-אברהם, והוא בבית הלל, משעם דאי בעי מפקר לנטשה ותי' עני וחזי לה. וטבל, עין בר"ן שהביא דעות בזה אי אמרינן מוג דאי בעי היה מפרש במקום אחר עליו, דמנה רבה אי אפשר להפריש דתי' לה חסר, או אפשר פ"ן דעתה אין בו חסר אכילה אין יוצאין בו, והרמב"ם הוא מן המחמירין, כנ"ל, ולכן יש לטל אתרוג של טבל בארץ ישראל בלא ברכה, ובחוצה לארץ אין כאן אסור טבל כ"ל, דאין תרומות ומעשרות בחוצה לארץ בזמן הזה: (מ"ו) מגן-אברהם ואל"ה רבה: (מ"ז) בכורי-יעקב, וכתב שם דטעם פסול בשול הוא משעם שאין הדר, ואם-כ"ן דינו כמו חזו"ת דלא נפקל אלא ברבוב⁸⁴, ומתקן בזה קשית הפרי-מגדים, עין שם: (מ"ח) עין בחושי רבי עקיבא אינן שמוכיח ספקות הפג"ן-אברהם, דלא פלטי-גבורים, ולא פ"ן במקום הדחק כשאין לו אחר יש להקל גם ביום ראשון: (מ"ט) מגן-אברהם: (נ) אחרונים: (נ"א) כן מוכח מטור: (נ"ב) הג"ר א' ומטה יהודה ומאמר-מרכי: (נ"ג) ט"ו ואל"ה רבה, והם לא הוקירו שעת הדחק, רק סתמא דיש לסמוך בזה על הרמב"ם וסיעתו וקמו שפתם המחבר, אכל הג"ר ותיי'אדם הוקירו רק שעת הדחק, וטעמם, משום דהפג"ן-אברהם בסימן תרמ"ח ותרמו כתב בדבדור פסול כל שבעה לכן לא רצו לסמוך להקל רק בשעת הדחק. ועין בפרי-מגדים שכתב דיוכל לברך גם כ"ן, ועין שם עוד שמעוד דאין להקל רק בחזו"ת משום דיש דעות בחזו"ת אי פסולו משום חסר או משום הדר ותי' ספק-ספקא, דשפא משום חסר, ואם תמצי לומר משום הדר שפא תלכה כתרמב"ם, אכל בשאר דברים שהם ביומי משום הדר אין להקל בשאר יומי, ומלשון הג"ר ותיי'אדם מוכח דטעמו בשעת הדחק להקל אף בהדר וכן מוכח מתחזית-השקל דהש"י מקל גם בשאר דברים שהם משום הדר, לכו בביבש יש מחמירין משום "לא המתים הללו יה", וצריך עיין: (נ"ד) תשובת פני-היושע וחושי רבי עקיבא אינן: (נ"ה) שם בחתובה וכן כתב הפרי-מגדים: (נ"ו) בכורי-יעקב: (נ"ז) וכן משמע הרמ"א שכתב דנהגין לברך על יבשים אפלו בדאיא אחרים לחין, משמע דבשאר דברים אין נהגין כן, דלא ה"ר שעת הדחק פ"ן שיש לחברו כשר וכוברי יעקב:]

הלכות לולב סימן תרמט

(נג) **קל** (ד) [ד] **הפסולים** (נד) **נוטלין** **ואין מקרבין**: הגה ויש מקשרין (נה) **לולב** **יבש** **אפלו** **לכרף** **עליו** (רמב"ם פ"ח והמגיד), וכן נוהגין לכרף על לולבין יבשים (נו) **אפלו** **בדאיכא** **אחרים** **לחים** (אגור), **אכל** (טו) **בשאר** **מינים** **אין** **להגז** **הכי**. ויש מקלין (נז) **אפלו** **בהרס** **יבש** (הגהות מיימוני ומחכ"ס), (נח) **ויש** **לסמף** **עליהו** **בשעת** **הדחק**. ואף-על-גב דחסר **כשר** **בשאר** **ימים**, [*] אין לחתך **אתרוג** **לשנים** **או** **שלישה** **חלקים** **ולחלקו** **ולצאת** **בו** **אפלו** **בשעת** **הדחק**, ודווקא **חסר** **ונשאר** **העקר** **קנים** **כשר**, **אכל** **כי** **האי** **גזנא** **מקרי** **חתיכת** **אתרוג** **ולא** **אתרוג** (ר"ן ופסקי מהרא"י סימן נב). וכל זה לענין לכרף עליו, **אכל** **בלא** **ברכה** (נט) **יכול** **לטל** **קל** **הפסולין** **ולא** **יכרף** **עליהם** (טו):

שערי תשובה

לכתב וי"א דתנוית כו' דלמחבר **כשר** **בשאר** **ימים**, וכן הקשה בפ"מ, ולדינא נראה דאין לכרף **בדאיכא** **אחר**, ועין בפ"מ שהיה ג"כ בצ"ע: [ד] **הפסולין**. עכ"ט. ועין בשערי אפרים סימן לה מ"ש להספיק באתרוגין הפסולים שנוטלים ואין מקרבין דשמא נשאים לכרף שהתנו בתורת מ"ב, דאף אם לא יצא מקרב שהתנו על ראות הפרי כו', ועין בכה"ט לעיל סימן רכה בשם השערי אפרים שדבריו מטהים וכמ"ש בנה ביראפנים, ע"ש: [*] אין לחתך **אתרוג** **כו'**. זה מדברי מהרא"י בתה"ד שכו' דאם חתך לאכילה ביום ב' ומקרב על השאר הו' כמו שירי מצוה כדאשקחן גבי ציצית ואזוב כו', וכתבתי בספרי ש"ת ביראפנים סימן נט שכן מוכח מהתוספות והרא"ש בסקה דף מו שכתבאר מדבריהם דר"ח דביום שני מטביל עליו ביום ראשון אי"כ כשחתך מפניו ביום ב' אין מקום לחת עליו שם

באר היטב

אפלו **כיום** **ראשון**, **אכל** **שלא** **מדעתו** **הנה** **כשאל** **ופסול** **כ"ט** **ראשון** **וגם** **בשני** **מספק**, ט"ו: (ד) **הפסולין**. דהינו מחמת מום, **אכל** **שאינן** **מינים** **וגזול** **פסולים** **אפלו** **בשעת** **הדחק**, הסיקמט האחרונים. ועמ"א. **אתרוג** **של** **עלה** **בא"י** **פסול**, ונרלת ח"ל כשר, ואתרוג שגאסר מחמת בליעת אסור יש להכשירו בשאר ימים. **אתרוג** **דמאי** **כשר**, עמ"א ס"ק כ: (טו) **בשאר**. במ"ב סימן יז קתב דקל **הר'** **מינים** **יבשים** **כשרים** **בשעת** **הדחק**, **אכל** **אם** **ברך** **על** **יבשים** **גמורים** **ואיכא** **לחים** **גמורים**, **אפלו** **בדיעבד** **לא** **יצא**. ועי' מגן אברהם: וניפק ברך עליו ביום ראשון דלקאוח אן זה מכה, ולפי מהה"ד א"ל דאם לא ברך שירי מצוה, ע"ש שהארבתי עפ"י בסוגיא שם דברכים נכוחים בעוה"י:

משנה ברורה

ויצוה הנענועים בשלו אם אי אפשר בשל חברו [אחרונים]:
(נג) קל הפסולין וכו'. הינו הפסולין מחמת מום, (נח) **אכל** **הפסולין** **מחמת** **שאינן** **מינן**, כגון הדס שטוה וצפצפה או מרפב, פסול אפלו בשעת הדחק, דאיתי למטעי לצאת בהן תמיר⁹⁸, (נט) והוא הדיו גזול פסול אפלו בשעת הדחק. אם אין בכל העיר ארבעה מינין כשרים (ס) יטל מה שנמצא, שנים או שלישה מינין⁹⁹. ויצוה כל הנענועים, וכן השליח-צבור, ובלבד שלא יכרף, **אכל** **אסור** **לקח** **מין** **אחר**, דיכואו לתעות. והכל יודעין שצריך ארבעה כן בשלישה מינין לא יכואו לתעות. והכל יודעין שצריך ארבעה מינין: **(נד) נוטלין ואין מקרבין**⁹¹. נוטלין (סא) **אפלו** **ביום** **ראשון**, כדי שלא תשתפח תורת לולב מישנאל, ואין מקרבין פיון דהוא לזכר בעלמא: **(נה) לולב יבש**. דעת הרמב"ם, דאפלו בשעת הדחק אין להקל (סב) רק בלולב ולא בשאר מינים קשהם יבשים, ובדלקמה, (סג) וגם דאין להקל רק ביבשות ולא בשאר פסולין אפלו בשעת הדחק: **(נו) אפלו בדאיכא אחרים לחין**. השעם, משום דאירי (סד) באתרוג שאין נמצאים לולבים לחים גמורים, וגם היבשים אינן יבשים גמורים דהינו להיות הלולב נרף בצפון⁹³ (והוא הדין (סה) בהדסים שלא הגיעו לשעור שילבינו פניהם⁹⁴) ונאמן כן הלחים והיבשים כמעט דומין זה לזה, ולכך המנהג לכרף על שלון: **(נז) אפלו בהרס יבש**. דגם-כן אינו מצוי לחין, מה שאין כן (סו) בערכות דמצויות לחין. ובאתרוג לא רצו להקל לדעה זו, משום דכתיב בהדיא בתורה

"פרי עץ הדר"⁹⁵: **(נח) ויש לסמף עליהו בשעת הדחק**, (סו) והאחרונים הסיקמו לדינא, דבשעת הדחק נוכל לסמף על הפוסקים הסוברין דבכל ארבעה מינים קשהם יבשים נוכל לכרף עליהן⁹⁶. ויש בזה ארבעה חלוקים: אם לא נמצאו בעיר לחים רק יבשים, אזי כל הארבעה מינים נוטלין ומקרבין. ואם יש לו יבשים גמורים ויש לאחרים לחים גמורים, מקרבין על הלחים דוקא, ואפלו בדיעבד לא יצא כשברך על היבשים. ובאצות שאין נמצאין לולבים והדסים לחים גמורים וגם היבשין אינן יבשים גמורים, וכנ"ל, מקרבין על היבשים שיש לו אפלו לכתחלה, וכמו שכתבנו למעלה. ובמקום שנמצאין אצל אחרים לחים גמורים, לכתחלה יש לומר שלא לכרף על היבשים שלו אפלו אינן יבשים גמורים, ובדיעבד כשברך יטל עוד הפעם הלחים שאצל אחרים בלא ברכה: **(נט) יכול לטל וכו'**. עין במגן אברהם שנתקשה, מה הוסיף רמ"א על דברי המחבר לעיל בסעיף ו. ועין בבכורי-עקב שקתב דמה שהוסיף הרמ"א הוא, דהבית-יוסף כתב 'בשעת הדחק שאין נמצא כשר יטל בלא ברכה', אבל אפתי לא שמענו אם ימצא אחר-כך כשר רק שעתה אין בידו, כגון שאחר מברך הלל בלולבו הכשר והבית-יוסף שאחר הלל יטל לו, אם יכול לכרף לעת-עתה הלל בלולבו הפסול, שלא נאמר שיקנס על-ידי-זה לטל ברכה אם יטל בכשר, קא משמע לן הרמ"א דבלא ברכה יכול לטל לכתחלה, כיון שזה (סס) ודאי פסול הוא, יכול לכרף אחר-כך על הכשר:

שער הציון

(נח) מגן אברהם ושא"י: (נט) שם וכתב בבכורי-עקב דדוקא בראשון לא יטל דהוא לבלתי עלמא מדינא, אבל בשני דעל-פי פסק הרמב"ם וסיעתו כשר רק שהרמ"א החמיר בזה, ואם-כן כשאינו לו אחר הו' חמרא דאיתי לדי קלא, לכן בשעת הדחק מוקמינן אדינא ומכשרינן משני ואילך בלא ברכה: (ס) חיי-אדם בשם אליהו רבה בשם מבי"ט: (סא) הגר"א, והוא נדעת הנאב"ד המוכבא בבית-יוסף, וכן עין באר-הגולה: (סב) פוסקים נדעת הרמב"ם, ונתנו קצת טעם לזכריו, דבלולב מתקנים בה הדר קצת מפני צורתו אף כשהוא יבש⁹², מה שאין כן בשאר מינים: (סג) ועין במגן אברהם בשם המשא"ת בנימין, וכן העתיק האליהו רבה עוד בשם פמה פוסקים דלדינא הוא הדין בשאר פסולים בשעת הדחק נוכל לכרף עליהם, ודלא כט"ז בסוף הפסוק (והשעם איתא ברא"ש, דכל הני פסולין מקורן הנתוב לחכמים והם אמרו דשלא בשעת הדחק אפלו בדיעבד לא יצא כדי שיצטוו ישראל במצוה, אבל במקום הדחק הקשירו פיון שאי אפשר בענין אחר ומקרבין עליהם). אכן אפשר דבמדינתנו אין נוהגין בקרא"ש וסיעתו רק ביבשות משום דאין מצוי לחין כל-כך ולא בשאר פסולין, ואם-כן גם דברי הש"י על מקומו, וצריך עיון: (דב) מגן אברהם בשם משא"ת בנימין: (סד) הינו לפי מה דאנו נוהגין לדניא בהרמ"א דגם בהדסים יש להקל: (סו) עין בבאר הגר"א: (סז) מגן אברהם בשם משא"ת בנימין ואליהו רבה ושאר פוסקים: (סח) וכתב עוד: ודוקא פסול ודאי, אבל ספק פסול לא יטל בלא ברכה קדם שיטל של חזרו הכשר, דאם כשר הוא, כבר יצא ולא יכול שוב לכרף על נטילה של הכשר. ואם עבר ונטל הספק החלה בלא ברכה, מפל מקום לא יכרף כשפוטל הכשר אחר-כך. דספק ברכות להקל:

הַלְכוּת לולב סימן תרמט

ביאורים ומוספים

שכתב ביאור נוסף בדברי הרמב"ם בחילוק שבין לולב לשאר המינים.

[משנ"ב ס"ק נ]

דקיננו להיות הלולב נפרף בצפון⁹³, והוא הדין בקדסים שלא הגיעו לשעור שילבינו פניהם⁹⁴.

93 ובשיעור יבשות הלולב, פסק השו"ע לעיל (סי' תרמה ס"ה) שהוא משיכלה מראה הירקות שבו וילבינו פניו, הרמ"א הביא שיש אומרים שהשיעור הוא כשנתפרך בציפורן מחמת יבשותו. והביא המשנ"ב שם (ס"ק כה) שכונת הרמ"א להקל רק במקום שאין לולבים מצויים, אבל במקום שהלולבים מצויים, גם לדעת הרמ"א שיעור היבשות הוא משיכלה מראה הירקות שבו, חו כונתו כאן שהלולב הגיע ליבשות של כלה מראה הירקות שבו ולא הגיע לנפרך בציפורן.

94 כמבואר בשו"ע לעיל (סי' תרמו ט"ז). ולכאורה כיון שההדס לא הגיע לשיעור שהלבינו פניו, אם כן הוא כשר מעיקר הדין, ומדוע הוצרכו כאן לקולא מיוחדת (הגרש"ב חולדנברג).

[משנ"ב ס"ק נז]

משום דקתיב בקה"א בפר"ק "פרי עץ קדר"⁹⁵.

95 וכשלוקח אתרוג שאינו 'הדר', ביאר הריטב"א (סוכה לא, ב ד"ה אמרו) שכיון שהתורה כתבה בו בפירוש 'הדר', משמע שהתורה הקפידה במיוחד בזה, ולכן אין יוצא בו אפילו בשעת הדחק.

[משנ"ב ס"ק נח]

דבכל ארבעה מינים קשהים ניכל לברך עליהם⁹⁶.

96 ובביאור מחלוקת הראשונים האם מברכים על מינים יבשים בשעת הדחק, כתב בשו"ת אגרות משה (אוי"ח ח"א סי' קפו) שנחלקו האם 'הדר' שנאמר באתרוג הוא דין מיוחד באתרוג ואינו שייך לדין 'זאנוהו' של כל התורה, ואם כן כשחסר ב'הדר' האתרוג פסול ואי אפשר לברך עליו אף בשעת הדחק, או שדין 'הדר' באתרוג הוא מדין 'זאנוהו' של כל התורה, ורק נתחדש בו שפסול גם בדיעבד [כשמוצא אתרוג אחר], ולכן כשאין אתרוג אחר אינו עובר על 'זאנוהו' ואף יתכן שמקיים בזה 'זאנוהו', שהרי זה האתרוג הכי יפה שנמצא.

[משנ"ב ס"ק נט]

פסול אפילו בשעת הדחק, דאיתי למטעי לצאת בהן תמיד⁹⁷.

89 והטעם שבשאר הפסולים מחמת מום או מחמת שאינם הדר, אין חשש שמא יבוא לטעות ולצאת בהם בשאר שנים, ביאר השו"ע הרב (ס"ג) שכיון שההידור והחיסרון הוא דבר הנראה לעיניים, והמום ניכר לכל, והכל יודעים שאין מכשירים אותם אלא מחמת שעת הדחק, שהרי בשאר השנים מחזירים אחר שלמים והדורים, לכן אין חשש שמא בשאר שנים יתירום לכתחילה.

[משנ"ב ס"ק ס]

ישל מה שנקמצא, שנים או שלשה מינין⁹⁸.

90 אכן, לקמן (סי' תרנא ס"ק נא) הביא גם את דעת המהרש"ל שהשי"ץ יטול וינענע אותם קדם הלל ובשעת הלל בלא ברכה, אבל אחרים לא יטלו כלל, משום שחוששים שמא יבואו ליטול גם כן בשנה אחרת ולברך. והביא את דברי הא"ר שחולק על זה, ודעתו שגם אחרים יכולים ליטלו ולנענע בו כמו השי"ץ, ואדרבה אם יטול רק השי"ץ, יוכל לצאת מזה מכשול לשנה הבאה, שיסמכו על השי"ץ ולא יקחו כלל. וכתב שכן משמע מסתימת השו"ע והרמ"א, שכל יחיד ויחיד יכול ליטלו לזכר בעלמא [וכאן סתם כדעת הא"ר, ראה שעה"צ (ס"ק ט)].

[משנ"ב ס"ק נד]

נוטלין ואין מקבצין⁹⁹.

91 והאם יש לברך לכל הפחות ברכת 'שהחיינו', הביא השערי תשובה (ס"ק יד) את דברי שו"ת שער אפרים (סי' לה) שהסתפק בדבר, שכיון שגם על ראיית פרי חדש מברכים 'שהחיינו', שמא יברך גם על האתרוג הפסול 'שהחיינו' מדין ראיית פרי חדש. אכן, להלכה פסק השו"ע לעיל (סי' רכה ט"ו) שפרי שאינו מתחדש משנה לשנה אין מברכים עליו 'שהחיינו', וביאר המשנ"ב שם (ס"ק טז) שהיינו כגון אתרוג שדר באילנו משנה לשנה.

[שעה"צ ס"ק סב]

דקלולב מתקיים בה קצת מפני צורתו אף קשהוה יבש⁹².

92 וראה בשו"ת אגרות משה (אוי"ח ח"א סי' קפו ד"ה ושיטת)